

Toplumcu Düşünce Enstitüsü Tartışma Notu

TN - Siyaset/16-02

10 Ocak 2016

Hazırlayan: Mustafa SÖNMEZ

Demokratik Özerklik, Kimlik ve Sınıf Mücadelesi

Kürt sorununun “Türkiyelilik” içinde kalarak çözümünde, model olarak kullanılabilceği teziyle, yine Kürt siyaseti tarafından gündeme getirilen “Demokratik Özerklik” (DÖ), hem Kürt siyasetinin kendi içinde hem de Türkiye solunda yer yer farklı algılanıyor. Bir tür gözü bantla bağlılara “Bu ne?” diye sorup fiili tarif ettirmek gibi de özetlenebilir durum... DÖ, son tahlilde Türkiye'nin merkezde (Ankara'da) yoğunlaşmış yürütme-yasama-yargı yetkilerinin desantralizasyonunu, ya da ademi-merkezileştirilmesini öngörüyor. Buna, “Merkezden yerele evrilmek” de denebilir.

Burjuva demokratik

Merkezde biriken kimi yetkilerin yerele aktarılmasını istemenin, “Devrimci, emek sınıflarından yana” mutlak pozitif bir yanı yok. Bu, sonuçta bugün birçok burjuva demokrasisini iyi kötü uygulayan ülkelerin zaten yaptığı bir şey. AB'deki birçok ülke böyle yönetiliyor. G.Afrika'sından L.Amerika'daki birçok ülkeye kadar yönetim modelleri bu ilkeleri içeriyor. Anayasa ile bazı yetkiler (savunma, dış politika, adalet, iş hukuku, dış ticaret, merkezi planlama, genel maliye vb) merkezde tutulurken yine Anayasa değişikliği ile, birçok yetki ile yerel yapılar güçlendiriliyor. Kültürün geliştirilmesi ve farklı kimliklerin, dillerin öğretilmesi, eğitimde kullanılması, kentleşme, tarım, turizm politikalarında yerele inisiyatif vb... Ve yine devamında bu yetkileri kullanmada yerel yönetimlerin, yerel meclislerin geliştirilmesi, oluşturulması, yerel seçimlerin daha önem kazanması, bütün bunların bölge statülerine bağlanması...

Bu tür ademi merkeziyetçi bir idari reformun, mevcut kapitalist üretim ilişkilerini değiştirip dönüştürmeyi hedeflemediği ve deneyimlerin de zaten öyle olmadığı ortada. Yani bunlar yapılmıca, ne sermayenin alanı daralıyor ne de emek hızla özgürleşiyor. Peki ne oluyor? Böyle bir reform, yereldeki farklı kimliklerin, kültürlerin kendilerini mağdur hissettikleri durumlara, yerelde çözüm üretmeye yarıyor, yerelde çevre tahribatı, iş-aş sorunlarına çözüm üretmeye kolaylaştırıyor. Emek sınıflarını da ilgilendiren yerelde siyasete katılımın potansiyelini çoğaltıyor. Tabii ki, kullanmak isteyene...

Özet olarak DÖ, sosyalist, sosyalizan bir reform değil, ama burjuva demokrasisinin geliştirilmesi ve uygulanmasına yarayacak bir burjuva demokratik adım, o kadar. Peki, böyle olması küçümsenecek, elinizin tersiyle iteceğiniz bir şey mi? Hayır. Hele ki bugünün Türkiye'sinde birkaç kez hayır... Böyle bir şeye burun kıvrıma, sosyalizm yolunda reformlar için mücadele etmeye burun kıvrıma sekterliğini içerir ki, böyle bakanlara baştan uğurlar olsun.

Ak faşizm ve gidişat

Bugünün Türkiye'sinde Ak faşizmin iktidarında yasama, yürütme ve yargının nasıl tekelleştirildiğini, Meclis'in nasıl bir yasama bakanlığı, yargının nasıl korkutulup yıldırılarak taraflı,bağımlı, sivil-asker bürokrasinin nasıl partili bir kast haline getirildiğini, bir denetim gücü olması beklenen medyanın nasıl kuşatıldığını, yeni bir tırmanışla, Başkanlık sistemiyle net bir diktatörlük peşinde koşulduğunu biliyor, görüyoruz.

Bu, olmayan burjuva demokrasiden iyice diktatörlüğe geçişin artık son aşamalarıdır. Bu, yerele yetki aktarmayı bırakın bir yana, yerelin elindeki kırık dökük yetkilerin bile merkeze alınması demektir. İstanbul rantını İstanbul'a bırakmayıp merkezden yönlendirmek için Çevre ve Şehircilik diye bir bakanlığın kurulduğunu anımsamak yeterli.

Bu anlamda Ak faşizm rejimi, DÖ türü bir reforma hiçbir şekilde yakınlık duyamayacak bir kimyadadır. Sırtındaki suç kamburları ve hayatını idame ettirmede daralan çember dikkate alındığında böyle bir reformla barışık olmayacağı çok açıktır.

Bununla birlikte, Ak faşizme karşı siyaset güçleri, CHP, Kürt siyaseti ve sosyalist sol, DÖ'yü temel alan bir Anayasa değişikliği üstünde anlaşabilirler. Dünya pratiklerinden de yararlanarak, Türkiye gerçeğinden hareketle, merkezde biriken bazı yürütme-yasama-yargı yetkilerinin yerele aktarılması uygun olanlarını belirleyen ve bunu uygulayacak seçim,meclis vb. süreçleri,aktörleri tanımlayan düzenlemelere gidebilirler. Böylece 81 ili olan Türkiye'yi 20-25 bölge biçiminde tanımlayıp bu bölgelerin Anayasa'da tanımlanmış yerele ait yetkilerle yönetilmesine geçilebilir. Bu, totaliterleşen bir düzenden demokratikleşmeye geçişin adımı ve yol haritası olabilir.

Dolayısıyla burada, daha çok Kürt siyasetinin kendi programına yarayacağı için dillendirdiği ve daha çok Kürt illerini kapsayan bir DÖ'den değil, tüm Türkiye'ye matuf bir geçiş sürecinden ve onun modelinden söz ediyoruz.

Alet çantası ve aletler

DÖ'nün, gözü bantlıların fili tarif ederken düştükleri duruma düşürmesi, DÖ'den beklentilerin farklı ifade edilmesinden, yer yer de her derde derman görülmesinden kaynaklanıyor. Teşbihte hata olmaz; DÖ'yü içinde keser, çekiç, tornavida, pense, karga burun, İngiliz anahtarı vb. olan bir alet çantasına benzetelim. Bu aletlerin her birinin başka bir derde derman olduğu malum. Kürt siyaseti, başından beri, programının ana unsurları olan Kürt kimliğinin tanınması, Kürt kültürünün ,dilinin geliştirilmesi Kürtçe de eğitim yapılması gibi talepleri öne çıkarıyor ve DÖ çantasındaki bazı aletler buna imkan tanıyabileceği için çantayı ısrarla istiyor.

A.Öcalan, dört parçadaki Kürt nüfusun her birinde bu tür "Demokratik özerk" bölgelerin oluşması ve bir birleri ile irtibat kurarak "Demokratik konfederalizm"i hedeflemelerinin, devlet kurmaktan daha doğru olduğunu savunuyor. Öcalan, DÖ'nün, "Sadece Kürdistan'da değil, öteki Türkiye bölgelerinde de" olması gerektiğini savunuyor. Ama işler burada karışıyor. Çünkü Öcalan, "Kürt Demokratik Özerk Bölgesi" talebinde bulunuyor. Dahası, bu DÖ'lerde Türkiye kapitalizminin, küresel ve yerel meta kuralları hatırlandığında fantastik hale düşen "komünal yeni yaşam biçimleri" de öneriyor. O zaman da Öcalan'ın önerdiği ve Kürt siyasetinde kafa karışıklığına yol açan DÖ, Türkiye geneline matuf özerk bölge tanımından uzaklaşıyor.

Çünkü birinci sorun, etnik kriterle bölge tanımı yapmanın imkansızlığı ve yaratacağı sakıncalardan başlıyor. Kürt nüfusun belli illerde yoğunlaşmakla beraber yarı yarıya Türkiye'nin Batı illerinde yerleşik olduğunu anımsamak bile, etnik kriterle bölge tanımı yapmanın doğru olmayacağını öne sürmeye yetiyor. Bölge tanımlamada etnik kimliklerin dışında bir dizi başka parametrelerle kümelenmeye gidilmeli. İkincisi, yine Kürt siyasetinin programında olan toplumsal yaşamı daha “komünal” örgütlenme iddiasını DÖ'ye yüklemek, çantayı ve içindeki aletleri zorlamaya götürüyor.

Kürt siyasetinin kendisine ve herkese yapacağı en büyük iyilik, net olmaktır. Özü itibariyle, bir burjuva demokrasisine geçişi kolaylaştıracak bir araçtan fazla bir şey olmayacak DÖ'lere, farklı işlevler yüklenmemelidir. Küresel kapitalizmle her geçen gün daha çok bütünleşmiş, her şeyin hızla metalaştığı bir coğrafyada köklü sınıfsal mücadeleler vermeden, sosyalist bir programı olmadan. “komünal yaşamlar” inşa edilemeyeceği gerçeği ile yüzleşilmelidir.

Kimlik ve sınıf

Buradan, Kürt hareketine hakim olan kimlik siyaseti ile sosyalistlerin sahiplendiği sınıf siyaseti üstüne de bir şeyler söylemeye geçebiliriz. Kürt siyasetinin, onun legal aktörü olarak HDP'nin Kürt özgürlük mücadelesi için örgütlenmiş, emek sınıflarına dayanma kaygusu daha arka planda olan, ama daha “ulus” özü olan, her tür kimlik mücadelelerini sahiplenen bir hareket olduğunu biliyoruz. Kimi sosyalist dostlarımızın, salt bu özelliğinden dolayı HDP ile aralarına mesafe koyduklarını da biliyor ve doğrusu anlayamıyoruz. Bu ülkede kimlikler için mücadele edilmeyecek midir? Her sınıftan Kürtler, etnik kimlikleri, Aleviler inanç kimlikleri, kadınlar, LBGT bireyleri cinsel özgürlükleri için, yani kimlik üstünden örgütlenip mücadele ettiklerinden dolayı, sınıfsal olarak saflaşmadıkları için, sosyalistlerin bu aktörler ile, bu tür mücadelelerle aralarına mesafe mi koymaları gerekiyor?

Bunun ne teorik ne de pratik, makul bir gerekçesi gösterilemez. Sadece, herkesin, her hareketin ne olduğunu ve olmadığını bilmemiz, doğru tanım yetiyor. Kürt siyasetine, HDP'ye, sınıfsal olmasını ve sosyalist programa sahip olmasını dayatamazsınız, neden hiç “sosyalizm” sözcüğünü kullanmadığını soramazsınız. Onun yerine “radikal demokrasi” diye, sizin içinize sinmeyen garip bir kavram kullanmasını eleştirebilirsiniz, ama o kadar.

Kürt siyaseti, sosyalist siyaset iddiası olan bir hareket değildir; bunu kendileri de iddia etmiyorlar. O zaman da kimi sosyalist grup ve partilerin, Kürt siyaseti ile rakipmiş gibi yarışmalarını anlamak mümkün değildir. Kürt siyaseti ile sosyalistler bir yere ulaşıncaya kadar ancak yol arkadaşlığı yapabilirler ve yapmalıdırlar. Sosyalistlerin sınıfsal programı, devrimcidir; kimlikle ilgili özgürlüklerini burjuva demokrasisi kapsamında elde etmek hedefi olan Kürt siyasetinin burjuva özgürlükleriyle örülü “reformcu” programından daha kapsayıcı, daha derin ve uzun erimlidir. Sosyalistler, sınıfsal farkların kaldırılmasını öngörür, Kürt siyasetinin sınıflarla derdi yoktur, kimlik özgürlüğü derindedir. Bu anlamda, aralarında bir yarış değil, demokratikleşme için bir dayanışma, belli mevzileri elde etmek üzere bir yol arkadaşlığı imkanı vardır ve bunun yapılması mümkün ve gereklidir.

“Herkes kahve...”

Böyle bakınca, DÖ isimli alet çantasında bazı aletlerin Kürt sorununu çözmeye yaraması demek, o çantanın ve içindeki aletlerin öteki bölgelerde demokratikleşme derdi olanların, sosyalizm mücadelesi yürütenlerin işine yaramayacağı anlamına gelmiyor. Elbette o aletler Karadeniz’deki HES yağmasına da, Akdeniz’deki, Ege’deki yağmaya, kirlenmeye, İstanbul’daki rant yağmasını, tüm Türkiye’deki emek sömürsünü sınırlamaya da yarayacak aletlerdir. Dahası her bölgeyi yerelde demokrasiyi geliştirecek böyle bir alet çantasını vermek, bunun uğruna çok somut bir mücadeleyi paylaşmak ve yürütmek, tüm aletleri elinde, hatta kaçak sarayında tekelleştirmek isteyenleri geriletmede önemli bir adım olacaktır.

Bir çok yerde yazdım, dillendirdim(*); İspanya’nın Franco rejiminden burjuva demokrasisine geçişte izlediği özerk bölge deneyimi Türkiye için oldukça öğreticidir. Daha çok Katalanların ve Baskıların yürüttüğü kimlik mücadelesinde elde etmek istedikleri özerklik, sadece o bölgelere değil, İspanya’nın tümüne 17 özerk bölge oluşturarak sağlanırken , kullanılan slogan şuydu: “Cafe para todos...” Yani, herkese kahve, sadece size değil...Tüm, Türkiye’ye demokratik özerklik...Son olarak, ademi-merkeziyetçiliğin, sınıfın bütünlüklü mücadelesini “bölgelikleşerek” bozacağını, sınıfsal hassasiyetlerin yerini bölgeciliğin alacağını, ademi merkeziyetçiliğin sermayenin programı olduğunu öne süren sav sahiplerinin, sosyalizm ve demokrasi üstüne biraz daha düşünmelerini salık vereceğim.

(* Ayrıntılar için: *Notabene Yayınları’ndan çıkan “Türkiye Solu ve Kürt Siyaseti” kitabım*